

28 **Ν**οβ BIBΛΙΟΔΡΟΜΙΟ

λοξή ματιά

Της **Μικέλας Χαρτουλάρη**
mchart@dolnet.gr

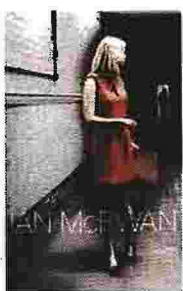
Η μαγειρική του ΜακΓιούαν

Στις αρχές του 2011 ο Ιαν ΜακΓιούαν ζήτησε δουλειά στη βρετανική ΕΥΠ, την περίφημη Υπηρεσία Πληροφοριών ΜΙ5. Ο 63χρονος «εθνικός συγγραφέας της Βρετανίας», όπως τον έχει αποκαλέσει το περιοδικό «New Yorker», συμπλήρωσε ηλεκτρονικά μία αίτηση και ένα ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις-παγίδες. Ενώ όμως η προσπάθειά του στέφθηκε με αποτυχία, πέτυχε απόλυτα τον απώτερο στόχο της. Γέννησε ένα μυθιστόρημα που πατάει πάνω στα παιχνίδια της κατασκοπείας προκειμένου να εξερευνηθεί και να ανασταχαστεί τις αφηγηματικές τεχνικές της παραπλάνησης, του υπαινιγμού, της διείσδυσης σε ιδιωτικά μυστικά, της κατασκευής πλαστών πραγματικοτήτων, του ελέγχου πάνω στους χαρακτήρες κ.λπ. Τη μαγειρική, δηλαδή, που οδηγεί στην κατασκευή ενός πειστικού λογοτεχνικού έργου, ικανού να αποπλανήσει εντέλει τον αναγνώστη. Είναι το «Sweet tooth», το 13ο μυθιστόρημα του βραβευμένου συγγραφέα, που μόλις κυκλοφόρησε στο Λονδίνο (στα ελληνικά θα κυκλοφορήσει από τον Πατάκη) και κάνει θραύση στον βρετανικό Τύπο επειδή είναι αριστοτεχνικά γραμμένο και βαθύτατα αυτοβιογραφικό. Εσπάζει σε έναν ταλαντούχο συγγραφέα, τον Τομ Χέλι, και δίνει τον ρόλο του αφηγητή σε μια μουσική πράκτορα, τη Σερλίνα Φρουμ, που ανατρέχει στα νιάτα της και στην ερωτική και πνευματική σχέση της μαζί του, όταν αποστολή της ήταν να χειραγωγήσει τη γραφή του. Ο τίτλος «Sweet Tooth» παραπέμπει στην κωδική ονομασία ενός σχεδίου πολιτισμικής προπαγάνδας στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου, που είχε σκοπό να χρηματοδοτεί καλλιτέχνες και συγγραφείς προκειμένου να αναδεικνύουν με τα έργα τους τις φιλελεύθερες αξίες της Δύσης. Κάτι καθόλου μακριά από την αλήθεια αφού, όπως αποδείχθηκε, η CIA είχε διεισδύσει ως χρηματοδότης ακόμη και σε κορυφαία λογοτεχνικά περιοδικά, όπως το «Encounter» του Στίβεν Σπέντερ (ο οποίος το ανακάλυψε το 1967 και παραπλήθηκε)... Η δράση εκτυλίσσεται κατά την κρίσιμη

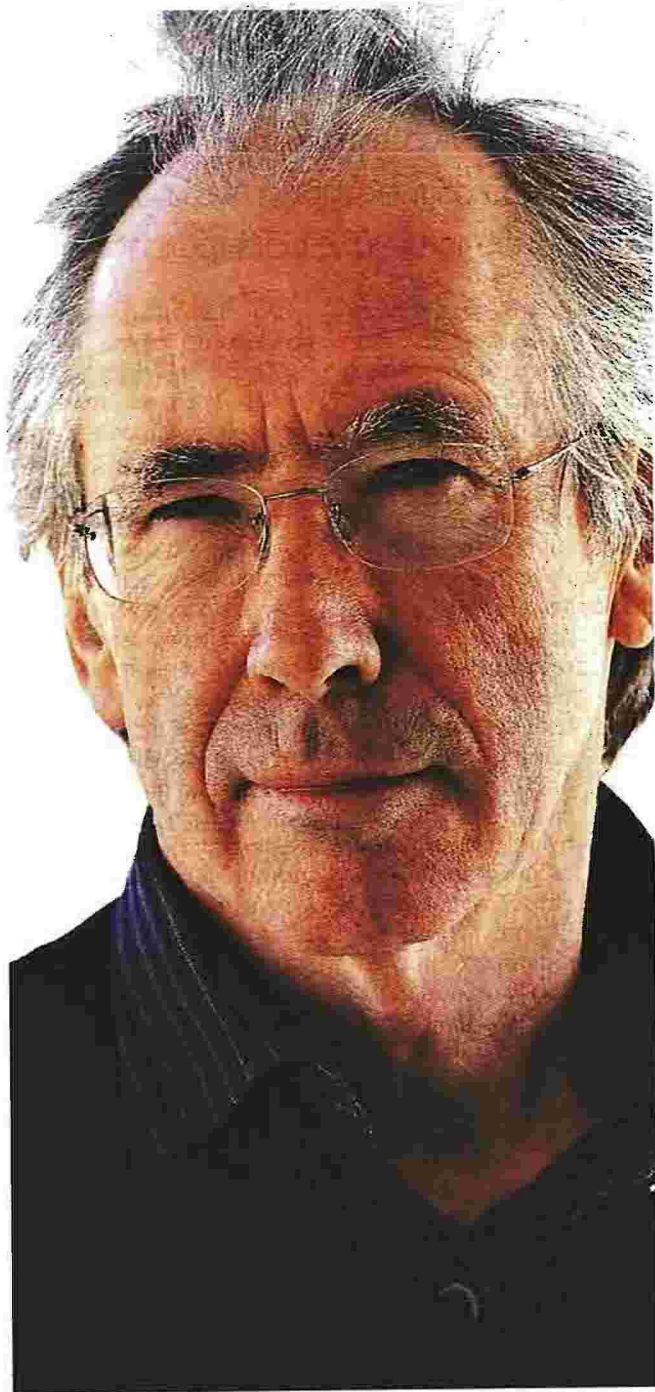
μη δεκαετία του '70 που διέπλεσε τη χρυσή γενιά των βρετανικών γραμμάτων: ΜακΓιούαν, Μάρτιν Είμς, Τζούλιαν Μπαρς, Κρίστοφερ Χίτσενς (ο Ρούντι δεν είχε γίνει ακόμη μέλος της παρέας). Μάλιστα ο Είμς εμφανίζεται στο μυθιστόρημα, όπως και ο Ιαν Χάμιλτον - η ψυχή του περιοδικού «New Review» που τους πρόβαλλε -, ενώ ο μυθιστορηματικός Χέλι γράφει ιστορίες βασισμένες σε κάποια πρώιμα δυστοπικά διηγήματα του ΜακΓιούαν από συλλογή του 1978...

Ολοι τους συναντιόνταν τότε στην παμπ Σπίλς του Ηρακλέους (Pillars of Hercules) στην Greek street (!) του Σόχο. Και όπως λέει σήμερα ο ΜακΓιούαν, «ήμασαν αποφασισμένοι να γίνουμε συγγραφείς. Δεν χρησιμοποιούσαμε λέξεις όπως "πάθος", αλλά το βιώναμε γράφοντας. Η λογοτεχνία ήταν για εμάς το μοναδικό σημαντικό πράγμα».

Ο ΜακΓιούαν δεν είναι ένας πολιτικός συγγραφέας, αν και θίγει συχνά στα βιβλία του πολιτικά ζητήματα, από την τρομοκρατία (στο «Σάββατο») έως τις κλιματικές αλλαγές και την περιβαλλοντική πολιτική (στο «Σόλάρ»). Ο πατέρας του υπήρξε οπαδός των Εργατικών, αλλά ο ίδιος δεν συνδέθηκε με κανένα κόμμα, δεν κατήγγειλε τον θάσσερισμό ή τον μπερσιζμό όπως ο μεταγενέστερός του Τζόνθαν Κόου, ούτε όμως υιοθέτησε ανηδραστικές θέσεις όπως ο Είμς. Και πάντως δεν αξιοποίησε τη φήμη του για να υποδυθεί τον δημόσιο διανοούμενο. «Αυτό που με απασχολεί», εξηγεί στους «Φαϊνάνσιαλ Τάιμς», «είναι το πώς ασκείται η εξουσία, πη κάνουν οι άνθρωποι όταν την έχουν, πώς κτίζονται τα όνειρα και πώς καταρρέουν». Το καινούργιο του μυθιστόρημα εξετάζει ωστόσο ένα σοβαρό πολιτικό θέμα: την ανεξαρτησία και την εντιμότητα των ανθρώπων του πνεύματος, και το αλισβερίσι τους με τα μεγάλα συμφέροντα. Και εδώ ο ίδιος τονίζει: «Δεν θα μπορούσα να δουλέψω για το κράτος, όπως η ηρωίδα μου η Σερλίνα, ούτε θα «έκλεβα» ασίδητα τις ζωές των φίλων μου, όπως έκαναν ο Μπέλουου (στο «Χέρτζογκ») ή ο Ροθ και ο Κιούρβι που έγραψαν για τις πρώην γυναίκες τους...».

Το εξώφυλλο του βιβλίου

«Η επιτυχία επηρεάζει την δημιουργικότητα» λέει ο Ιαν ΜακΓιούαν. «Διότι κοντά στις παλιές αγωνίες του συγγραφέα προστίθενται και καινούργιες. Φοβάσαι ότι θα στερέψεις από ιδέες, αναρωτιέσαι μήπως ήρθε η ώρα να αποσυρθείς, δεν θέλεις να κατακτήσεις να γράφεις νουβελίτσες...»

Οικογενειακό μυστικό

Το 2007 ο Ιαν ΜακΓιούαν ανακάλυψε πως είχε έναν μεγαλύτερο αδελφό. Ήταν ο Ντέιβ Σαρπ, οικοδόμος στο επάγγελμα, που ήρθε και τον βρήκε. Ήταν καρπός της παράνομης σχέσης των γονιών του που ξεκίνησε στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η μητέρα του συγγραφέα ήταν παντρεμένη με δύο παιδιά και ο άνδρας της βρισκόταν στο μέτωπο όταν συνδέθηκε με τον στρατιώτη πατέρα του. Ο Ντέιβ γεννήθηκε το 1942 και δόθηκε αμέσως για υιοθεσία. Το ζευγάρι μπόρεσε να παντρευτεί μετά τον πόλεμο καθώς ο πρώτος σύζυγος πέθανε το 1944 από πολεμικά τραύματα. Ο Ντέιβ μεγάλωσε με μεγαλύτερη ίσως τρυφερότητα από τον Ιαν, ο οποίος θυμάται την αγανάχια των γονιών του που, για να απωθήσουν τις «αταξίες» τους, επέλεξαν να σπείρουν τα παιδιά τους σε διάφορα οικοτρόφεία. «Θα μπορούσαμε να είχαμε ζήσει σαν πραγματική οικογένεια», σχολιάζει σήμερα ο ΜακΓιούαν, ο οποίος ως συγγραφέας ασχολείται ακριβώς με αυτές τις καθοριστικές επιλογές, συνειδητές ή όχι, που χαράζουν τους δρόμους των ανθρώπων. Όταν ο Ντέιβ επανεμφανίστηκε, ο πραγματικός πατέρας του είχε πεθάνει και η μητέρα του έπασχε από άνοια... Ο Ιαν όμως τον αγάπησε κι ασπλην κάνουν παρέα. «Η παρουσία του», λέει, «κάνει πλουσιότερη τη ζωή μου».

...και η νέα στρατηγική των καταξιωμένων συγγραφέων

Ο Ιαν ΜακΓιούαν είναι ένα κορυφαίο παράδειγμα για τη χρησιμότητα των σπουδών Δημιουργικής Γραφής. Τίποτα στα παιδικά του χρόνια δεν τον προετοίμαζε για μια καριέρα συγγραφέα. Ο σκωτσέζος πατέρας του ήταν χαμηλόβαθμος αξιωματικός, η μητέρα του παρουσίαζε δυσκολίες να εκφραστεί δημοσίως (βλ. το σπαρτακτικό «Mother tongue»), ο ίδιος έζησε μακριά από τα βιβλία και κοντά σε στρατόπεδα στη Γερμανία και τη Λιβύη μέχρι τα 11 του, οπότε μπήκε εσωτερικός σε ένα δημόσιο σχολείο,

και το μόνο που τον τροφοδοτούσε στην εφηβεία του ήταν το όνειρο της απόδρασης. Ωσπου πήρε ένα δίπλωμα Αγγλικής Φιλολογίας από το Πανεπιστήμιο του Σάσεξ και σπούδασε Δημιουργική Γραφή στο Πανεπιστήμιο της Ανατολικής Αγγλίας με καθηγητή τον Μάλκολμ Μπράντμπερι. Τότε άρχισε να γράφει σκοτεινές ιστορίες με θέματα ταμπού, όπως η αιμομιξία ή η παιδοφιλία, καλλιεργώντας μια ιδιαίτερη φωνή που ξεδιπλώθηκε μετά το 1974, όταν ενσωματώθηκε στη λογοτεχνική ζωή του Λονδίνου.

Σήμερα, 40 χρόνια αργότερα, είναι ένας αναγνωρισμένος μάστορας της αφήγησης που ξέρει να χειρίζεται το λογοτεχνικό ύφος με τρόπο που να αναδεικνύει το εκάστοτε θέμα του. Τον απασχολούν οι κοινωνικές αγκυλώσεις, ο έρωτας, το πεπρωμένο, τα ταξικά ζητήματα, ακύβει πάνω στο απρόοπτο που αναποδογυρίζει τις ζωές των ανθρώπων, και παρακολουθεί την εξέλιξη των νοσημάτων στη μεταπολεμική Βρετανία. Ξεχώρισε με τα: «Μαύρα σκυλιά», «Εμμονη αγάπη», «Αμστερνταμ» (Μπούκερ 1998), «Εξιλέωση» κ.ά. Αυτήν τη

φορά όμως κάνει μια υπέρβαση, «...ίσως επειδή έχω την αγωνία να μην επαναλαμβάνομαι». Όπως και ο (δύο φορές βραβευμένος με Μπούκερ) Πίτερ Κάρεϊ στο «The chemistry of tears», έτσι κι ο ΜακΓιούαν προσπερνάει το θέμα της πλοκής και επικεντρώνεται στο να καθρεφτίσει την αρχιτεκτονική και τη στρατηγική της λογοτεχνίας. Οι δυο τους αναδεικνύουν μια νέα τάση και πληρώνουν το τίμημα: τα μυθιστορήματά τους απορρίφθηκαν από τις υποψηφιότητες του φετινού βραβείου Μαν Μπούκερ!